

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

**Навчально-науковий інститут фізичної культури,
спорту та спеціальної освіти**

СВІТЛАНА ІВАНОВА

**МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ
ТЕХНОЛОГІЇ «ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ» У НАВЧАННІ**

Методичні рекомендації для організації самостійної роботи
здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань А Освіта
спеціальності А6 Спеціальна освіта
денного та заочного навчання

Одеса

2026

*Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 9 від 26 лютого 2026 р.)*

Рецензенти:

Горбатюк Олена, PhD зі спеціальності 016 Спеціальна освіта, викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”,

Налева Галина, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри вищої математики і фізики Національного університету “Одеська морська академія”.

Іванова С. В. Методичні основи застосування технології “Інтелект-карти” у навчанні : Методичні рекомендації для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань А Освіта спеціальності А6 Спеціальна освіта (Логопедія) спеціалізації А6.01 Логопедія денної та заочної форм навчання. Одеса : Університет Ушинського, 2026. 42 с.

Методичні рекомендації розроблено відповідно до освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта (Логопедія)» першого (бакалаврського) рівня спеціальності А6 Спеціальна освіта (Логопедія) спеціалізації А6.01 Логопедія та робочої програми з вибіркової навчальної дисципліни “Технологія “Інтелект-карти” у навчанні” з метою посилення ефективності підготовки майбутніх фахівців-логопедів. В методичних рекомендаціях представлено авторські розробки щодо трансформації вигляду інтелект-карт, їх систематизації, передумов та способів використання інтелект-карт у навчанні.

ЗМІСТ

Вступ	4
§1. Інтелект-карти: коротка історія відкриття	6
1.1 Передумови винаходу інтелект-карт	6
1.2 Ідея створення та сутність поняття “інтелект-карта”	7
1.3 Тоні Бьюзен — автор і популяризатор інтелект-карт	10
Інтелект-карта та підсумки §1	12
Питання для самоперевірки	13
Завдання для самостійної роботи	14
§2. Поступова трансформація вигляду інтелект-карт	15
2.1 Основні етапи трансформація вигляду інтелект-карт	15
2.2 Особливості побудови первинних інтелект-карт	16
2.3 Характеристики класичних інтелект-карт	17
2.4 Особливості вигляду інтелект-карт побудованих із використанням спеціалізованих онлайн-сервісів або програмових додатків.....	21
Підсумки	23
Питання для самоперевірки	23
Завдання для самостійної роботи	24
§3. Різноманітність використання інтелект-карт	
3.1 Передумови широко застосування інтелект-карт	26
3.2 Використання інтелект-карт для самоорганізації особистості	28
3.3 Особливості використання інтелект-карт у навчанні	31
Інтелект-карта та підсумки §3	35
Питання для самоперевірки	36
Завдання для самостійної роботи	37
Рекомендовані джерела інформації	39

ВСТУП

В сучасних умовах організації навчання значно зростає роль структурування і візуалізації його змісту. Однією із провідних освітніх технологій, яка спрямована на забезпечення структурування і унаочнення навчання є технологія “Інтелект-карти” (інші назви: “Майнд-карти” від назви англійською “Mind Maps”, “Ментальні карти”, “Мапи міркувань”, “Карти знань”, “Карти пам’яті” тощо). Саме тому до вибіркового освітнього компоненту доцентом С.В. Івановою було введено дисципліну “Технологія “Інтелект-карти” у навчанні” для підготовки спеціалістів в сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Представлені рекомендації “Методичні основи застосування технології “Інтелект-карти” у навчанні” призначено здобувачам освіти спеціальності А6 Спеціальна освіта (Логопедія) для підвищення ефективності організації їхньої самостійної роботи над вибірковою дисципліною “Технологія “інтелект-карти” у навчанні”.

У методичних рекомендаціях подано історію відкриття інтелект-карт видатним англійським психологом і популяризатором науки Т. Бьюзеном, огляд поступової трансформації вигляду інтелект-карт з моменту виникнення і до сьогодення; передумови широко застосування інтелект-карт у багатьох сферах людської діяльності і особливості використання інтелект-карт для самоорганізації та саморозвитку особистості. Особливу увагу приділено використанню інтелект-карт у навчанні.

Методичні рекомендації містять авторські розробки щодо виокремлення етапів еволюції вигляду та встановлення загальних характеристик інтелект-карт на цих етапах; передумов та способів використання інтелект-карт у навчанні. Заслужують на увагу, представлені у методичних рекомендаціях, приклади інтелект-карт, які доцільно використовувати під час навчання логопедії, спеціальної методики навчання математики для дітей з порушеннями мовлення, англійської мови,

математики та ін. Це інтелект-карти “Зв’язки логопедії з іншими науками”, “Процес логопедичної роботи”, “Складові змісту спеціальної методики навчання математики”, “Нумерація натуральних чисел”, “Трансформація способів порівняння чисел” та ін.

Методичні рекомендації чітко структуровано за мотиваційно-прогностичним, основним інформаційним, ситуаційним та підсумковим блоками. До складу підсумкового блоку входить або інтелект-карта, або таблиця, які дозволяють систематизувати і візуалізувати навчальний матеріал параграфу. Після кожного параграфу подано питання для самоперевірки та завдання для організації самостійної роботи здобувачів освіти. Як правило, результати виконання даних завдань мають бути оформлені студентами у вигляді доповіді з презентацією, або есе, або аналітичної записки і представлені для обговорення на практичних заняттях.

Передбачено, що використання даних методичних рекомендацій під час опанування вибірковою дисципліною “Технологія “інтелект-карти” у навчанні” буде сприяти подальшому розвитку інформаційно-цифрової, проєктувальної, організаційної та інноваційної компетентностей здобувачів освіти.

Вважаємо, що проблеми, пов’язані з опануванням технології “Інтелект-карти” будуть цікавими майбутнім логопедам і суттєво розширять їх світогляд. Бажаємо здобувачам освіти наполегливості, наснаги та терпіння у набутті компетентностей щодо використання інтелект-карт у навчанні.

§1. ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ: КОРОТКА ІСТОРІЯ ВІДКРИТТЯ

МОТИВАЦІЙНО-ПРОГНОСТИЧНИЙ БЛОК

В багатьох джерелах наукової та науково-популярної інформації з психології йдеться про інтелект-карти. Одразу зауважимо, що разом із цією, найбільш поширеною назвою даного поняття — “інтелект-карти”, використовуються й інші: “майнд-карти” від англ. “mind maps”, “мапи думок,” “ментальні карти”, “карти міркувань”, “карти мислення”, “карти знань” та ін.

* Що саме мається на увазі, коли мова йде про “інтелект-карти”?

* Чи випадково у назві використано термін “карта” або “мапа”?

* Яким чином це поняття пов’язано із картами-схемами туристичних маршрутів для ознайомлення з визначними історичними пам’ятками, а яким із функціонуванням нейронних мереж?

* Яка мета використання інтелект-карт?

* Хто і коли зробив цей винахід?

Відповіді на ці та інші питання щодо інтелект-карт ви знайдете у даному параграфі.

1.1 Передумови винаходу інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

50-70 рр ХХ ст. — визначаються бурхливим розвитком педагогічної психології. Науковці активно досліджують психологічні особливості процесів відчуття і сприймання, пам’яті, мислення, волі, емоцій; шляхи формування інтересів і мотивів, нахилів, здібностей і потреб, як якостей особистості. Будь-які дослідження щодо навчання у школі або у закладах вищої освіти обґрунтовуються на основі психологічних досліджень з розвитку особистості у процесі виховання та навчання. Результати цих досліджень з психології активно використовуються у дидактичних та

методичних розробках. Отже, перша передумова винаходу інтелект-карт пов'язана з широким використанням дидактикою досліджень з психології.

Даний період також характеризується значним розвитком багатьох педагогічних теорій, серед яких проблемне навчання; дослідницький метод, що став основою технології “навчання як дослідження”; програмоване навчання та ін. Для реалізації цих теорій у навчанні конкретним дисциплінам необхідно було структурувати та унаочнити зміст навчання. Педагоги та психологи, викладачі закладів вищої освіти та учителі шкіл активно досліджували варіанти представлення навчального тексту у вигляді окремих блоків для його ранжування. Часто ці блоки містили таблиці, схеми, графіки, рисунки та ін.

Таким чином, другою передумовою винаходу інтелект-карт будемо вважати актуальність потреби у структуруванні та візуалізації навчального матеріалу у зв'язку з розвитком програмованого та проблемного навчання.

1.2 Ідея створення та сутність інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Англійський психолог Тоні Бьюзен (1942-2019 рр), який працював над проблемами, пов'язаними із психологією та педагогікою, запропонував структурувати і візуалізувати довільну інформацію за допомогою “інтелект-карт”. (Зауважимо, що у деяких джерелах інформації зустрічається інший варіант запису прізвища українською — Б'юзен).

Тоні Бьюзен згадував, що ідея створення інтелект-карт виникла завдяки **асоціації з картами-схемами туристичних маршрутів для мандрівників**. На таких картах позначені визначні історичні та культурні пам'ятки: стародавні споруди, музеї, художні галереї, театри та ін. (рис.1). Інколи ці історичні пам'ятки намальовано схематично і, навіть, показано маршрути, за якими до них можна дістатися.

Рис. 1 Типовий фрагмент туристичної карти-схеми.

Треба відмітити, що і в наш час для пояснення сутності інтелект-карт часто використовують асоціації з подібними картами-схемами.

Наприклад, розглянемо інтелект-карту змісту цього параграфу “Коротка історія винаходу інтелект-карт” (рис. 3). В центрі інтелект-карти — блок з назвою теми або поняття, або проблеми, яку вона відтворює. В даному випадку — це назва параграфу. Від цього блоку йдуть широкі стрілки до складових блоків 1-го порядку даної теми або поняття, або проблеми. Це аналоги проспектів та бульварів, які є в центральній частині міста. Аналоги самих блоків — історичні та культурні пам’ятки. Від блоків 1-го порядку йдуть вузькі стрілки до блоків 2-го порядку. Це вулиці і провулки, які йдуть від проспектів. Спеціальними позначками (символами або рисунками, або шрифтами) вказують важливі місця на карті міста, аналогічно, і в інтелект-картах.

Отже для усвідомлення ідеї побудови інтелект-карти корисною є асоціація з картами-схемами туристичних маршрутів для мандрівників, так би мовити, маршрутна карта-пам’ятка, яка дозволяє представити інформацію так, щоб було легко дістатися до наміченої історичної пам’ятки.

Ще одна популярна асоціація, яка дозволяє усвідомити ідею побудови інтелект-карти це **асоціація, пов'язана із функціонуванням нейронних мереж людського мозку**. Дійсно, нейрони мають зв'язки з іншими нейронами та ваги, які визначають важливість вхідних даних. Нейрони організовано в шари. Нейронні мережі можуть мати один або декілька шарів. В інтелект-картах, певною мірою, відзеркалено побудову нейрона та його взаємодію з іншими нейронами на основі відростків, які виходять з ядра і розвиваються при створенні асоціативних моделей.

Головною метою створення інтелект-карт була розробка такого представлення інформації, щоб з нею простіше було працювати, а саме полегшити її усвідомлення, розуміння, встановлення логічних зв'язків, запам'ятовування, використання та ін. Для цього в інтелект-картах необхідну для засвоєння інформацію упорядковано, систематизовано та наочно представлено.

Поняття “інтелект-карта” можна вважати феноменальним з точки зору широкого діапазону його трактувань від *“зручної форми для нотаток”* до *“найпопулярнішого інструменту мислення у світі”*.

У наукових та науково-популярних роботах з психології винахідник інтелект-карт Т. Бьюзен дає багато різноманітних визначень даного поняття. Ці трактування часто залежали від тематики наукової та науково-популярної літератури щодо різних сфер використання інтелект-карт. Так, поняттю “інтелект-карта” давалися такі означення:

- * зручна форма для нотаток;
- * інструмент для організації мислення, який дозволяє людині графічним чином зафіксувати думки, впорядкувати їх і отримати цілісну картину щодо своїх міркувань;
- * пристрій для тренування “мозкових м'язів”, а саме пам'яті, логічного, просторового, критичного, креативного мислення тощо;
- * основа методики запам'ятовування, творчості та організації мислення;

* основна складова технології організації навчально-пізнавальної діяльності та ін.

Вважаємо, що в узагальненому вигляді означення поняття “інтелект-карта” доцільно сформулювати так: інтелект-картою називається ефективний засіб для організації міркувань, запам'ятовування і згадування інформації, вирішування творчих завдань, який дає людині можливість зафіксувати та наочно представити процес обробки інформації, а також вносити зміни щодо його удосконалення.

З точки зору особливостей використання інтелект-карт у навчанні це трактування означення поняття “інтелект-карта” доцільно уточнити: *інтелект-картою називається зручний засіб для структурування та візуалізації навчальної інформації, що дає можливість виділяти і презентувати її окремі частини, ранжувати їх та встановити між ними логічні зв'язки.*

1.3 Тоні Бьюзен — автор і популяризатор інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Біографія винахідника інтелект-карт Тоні Бьюзена (1942-2019 рр) дуже цікава. Він народився в Англії у малозабезпеченій сім'ї, яка після Другої Світової війни емігрувала до Канади в пошуках кращої долі. Сім'я переселенців жила дуже бідно і Тоні працював з дитинства. Йому дуже подобалося вчитися, але на жаль не було достатньо часу і сил для навчання, тому Т. Бьюзен закінчив школу з поганими оцінками. Це його бентежило і він постійно замислювався над питаннями:

- Чому результати мого навчання гірші за інших?
- Чому загалом, одні діти добре вчаться, а інші погано?
- Що могло б допомогти мені для того, щоб навчатися краще?
- Як за менший час на підготовку до занять досягти високих результатів? Підсумком таких міркувань став висновок: “треба змусити свій мозок

ефективніше працювати”. Саме тому Тоні Бьюзен почав ретельно вивчати проблеми психології, пов’язані з розумовою діяльністю і, у першу чергу, зі способами полегшення розуміння і запам’ятовування інформації. Він багато читав. Часто використовував певні поради щодо підвищення ефективності навчання. Т. Бьюзен закінчив Університет Британської Колумбії, отримавши подвійний диплом: психологія та англійська мова, математика і загальні науки.

Рис. 2 Фотографія Тоні Бьюзена [1]

Т. Бьюзен здобув славу як письменник — чудовий фахівець з питань розвитку інтелекту та психології навчання. Він є автором або співавтором понад 100 книг. Найбільш цікавими вважаються: “Навчить себе міркувати”, “Прості методи розвитку інтелекту”, “Підключай свою пам’ять”, “Мапа думок”, “Керівництво з розвитку здібностей до навчання для майбутнього покоління”, “Книга інтелект-карт: розгалужене мислення”, “Підручник швидкого читання” і “Суперпам’ять”. В цих науково-популярних виданнях висвітлено проблеми пов’язані з використанням прихованих можливостей мозку, щодо сприймання, засвоєння та запам’ятовування інформації, розвитку творчих здібностей та ін. Велику увагу приділено й обґрунтуванням різних можливостей використання “інтелект-карт”, які автор вважав головним інструментом ми

слення у світі. У 2006 р. під керівництвом Т. Бюзена було розроблено програмне забезпечення для підтримки та створення “інтелект-карт” Mind Map.

Тоні Бюзен — виявився прекрасним популяризатором своїх наукових досягнень. Він був чудовим лектором, який створив Всесвітню мережу центрів вивчення наукової спадщини Тоні Бюзена.

ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ТА ПІДСУМКИ §1

Рис. 3 Інтелект-карта “Зміст §1”.

Головне у §1.

1. Передумови винаходу інтелект-карт:

- * широке використання досліджень з психології у дидактики;
- * актуальність потреби структурування та візуалізації навчального матеріалу у зв’язку з розвитком програмованого та проблемного навчання.

Винахід інтелект-карт належить англійському психологу Тоні Бюзену (1942-2019 рр), який запропонував інтелект-карти для структурування і візуалізації довільної інформації.

Асоціація з картами-схемами туристичних маршрутів для мандрівників, тобто, маршрутна карти-пам'ятка, яка дозволяє представити інформацію у легкому для сприйняття вигляді є корисною для усвідомлення сутності ідеї побудови інтелект-карт.

Тоні Бьюзен пропонував використовувати також **асоціацію, пов'язану із функціонуванням нейронних мереж**, бо на його думку в інтелект-картах, певною мірою, віддзеркалюється побудова нейрона та його взаємодія з іншими нейронами.

Головною метою створення інтелект-карт є представлення інформації у вигляді, який полегшує її сприйняття, усвідомлення, запам'ятовування та використання.

Означення. **Інтелект-картою називається** зручний засіб для структурування та візуалізації навчальної інформації, що дає можливість виділяти і презентувати її окремі частини, ранжувати їх та встановити між ними логічні зв'язки.

Англійський психолог і письменник **Тоні Бьюзен** — автор більше 100 науково-популярних книг, серед яких: “Прості методи розвитку інтелекту”, “Мапа думок”, “Книга інтелект-карт: розгалужене мислення”, “Підручник швидкого читання”, “Суперпам'ять” та ін.

Тоні Бьюзен — відомий також як прекрасний популяризатор наукових досягнень з психології та дидактики, який створив Всесвітню мережу центрів вивчення своєї наукової спадщини.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які інші назви поняття “інтелект-карта” використовуються?
2. Які передумови винаходу поняття “інтелект-карта” виокремлюють?

3. Кому належить винахід інтелект-карт?
4. У чому полягає головна ідея винаходу інтелект-карт?
5. Яка асоціація дозволяє яскраво уявити сутність поняття “інтелект-карта”?
6. Яка асоціація дозволяє певною мірою обґрунтувати ефективність інтелект-карт?
7. Назвіть головну мету винаходу інтелект-карт.
8. За яких причин автор інтелект-карт Т. Бьюзен у своїх наукових та науково-популярних роботах по-різному трактував визначення інтелект-карт.
9. Дайте кілька трактувань поняття “інтелект-карта” і поясніть їх.
10. Сформулюйте узагальнене означення поняття “інтелект-карта”.
11. Сформулюйте уточнене означення поняття “інтелект-карта”, яким доцільно користуватися для визначення інтелект-карт у навчанні.
12. Над якою проблематикою працював автор технології “Інтелект-карти”? Які науково-популярні книги він написав?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Написати есе на тему “Асоціація поняття інтелект-карта з картами-схемами туристичних маршрутів для мандрівників”. У якості прикладу взяти одну із карт-схем туристичних маршрутів міста Одеси.
2. Підготувати коротку презентацію (4-5 слайдів) на тему “Асоціація поняття інтелект-карта, пов’язана із функціонуванням нейронних мереж”. Виступити з нею на практичному занятті.
3. Підготувати тези доповіді про біографію Т. Бьюзена. Виступити з доповіддю на практичному занятті.
4. Знайти відгуки на перекладену українською книгу Т. Бьюзена “Мапа думок”. Підготувати їх огляд і представити його на практичному занятті.

§2. ПОСТУПОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИГЛЯДУ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ

МОТИВАЦІЙНО-ПРОГНОСТИЧНИЙ БЛОК

Від винаходу інтелект-карт минули десятиріччя. Зараз інтелект-карти використовують у різних сферах своєї діяльності мільйони людей.

Виникає цікаве питання: чи змінювався вигляд інтелект-карт з часом? Прогнозованою буде така відповідь: дуже ймовірно, що поступово вигляд інтелект-карт мінявся, бо вони удосконалювалися відповідно до потреб користувачів. У даному параграфі розглянемо детальніше, як відбувалася еволюція вигляду інтелект-карт.

2.1 Основні етапи трансформація вигляду інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

На нашу думку доречно виділити **три етапи еволюції вигляду інтелект-карт**. Перші інтелект-карти, які запропонував Т. Бьюзен, фактично представляли собою структуровані набори схематичних малюнків, пов'язаних різнокольоровими стрілками. За допомогою таких малюнків-схем розкривалося або певне поняття, або ідея, або проблема через їхні складові. Будемо називати такі інтелект-карти **первинними**, їх віднесемо до першого етапу.

З часом відбувався поступовий відхід від первинних трактувань побудови інтелект-карт. Інтелект-карти ставали більш схематизованими. В них складові-блоки, як правило, відрізнялися своєю формою. Так, центральний блок з назвою інтелект-карти мав форму еліпса, блоки першого порядку — прямокутників, блоки другого, третього та ін. порядків — форми інших геометричних фігур за бажанням розробників інтелект-карт. Поширювалися чітко структуровані інтелект-карти, які мали однакову типову побудов. Інтелект-карти не тільки створювали вручну, а за

можливостей все ширше використовувалися цифрові засоби. Такі інтелект-карти віднесемо до другого етапу і будемо називати їх **класичними**.

Третій етап еволюції вигляду інтелект-карт пов'язується із використанням спеціалізованих онлайн сервісів і різноманітних програм, призначених для побудови інтелект-карт: *Canva, Mindomo, Draw.io, FreeMind, MindMeister, Xmind* та ін. Ці сервіси містять різноманітні шаблони для створення інтелект-карт, в які окрім тексту, можна додавати зображення, відео та аудіофайли, нотатки, гіперпосилання тощо. Таким чином, інтелект-карти, розроблені з використання спеціалізованих комп'ютерних сервісів та програм, віднесемо до третього етапу трансформації інтелект-карт.

2.2 Особливості побудови первинних інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Розглянемо детальніше особливості вигляду перших інтелект-карт. Ці інтелект-карти мали **ієрархічну древо-видну структуру**. Тобто в центрі інтелект-карти розміщувалася назва поняття (ідеї або теми); від неї відходили гілки першого порядку до складових, які розкривали сутність цього поняття; над гілками було написано ключові слова, для пояснення відповідної складової; з кожної складової виходили гілки другого порядку, які розкривали її суть; за потреби використовували гілки третього порядку тощо. Складові, представляли собою схематичні малюнки-асоціації. Такі інтелект-карти створювалися вручну.

Приведемо деякі поради Тоні Бьюзена щодо розробок первинних інтелект-карт вручну:

- необхідно максимально використовувати малюнки, схеми і символи;
- кожна гілка має бути виділена окремим кольором, бажано, щоб довжина гілки приблизно дорівнювала довжині ключових слів, що визначають складову до якої її націлено;

- писати назви треба друкованими літерами, ясно і чітко, при цьому корисно варіювати як розмір букв, так і товщину гілки у залежності від важливості ключового слова;

- треба прагнути такого розташування елементів інтелект-карти, щоб на папері не залишалось багато порожнього місця, але при цьому, гілки не перетиналися і не були розміщені дуже щільно.

Уявлення про перші інтелект-карти дає приклад інтелект-карти, присвяченої їй винахіднику, психологу та письменнику Тоні Бьюзену (рис. 4).

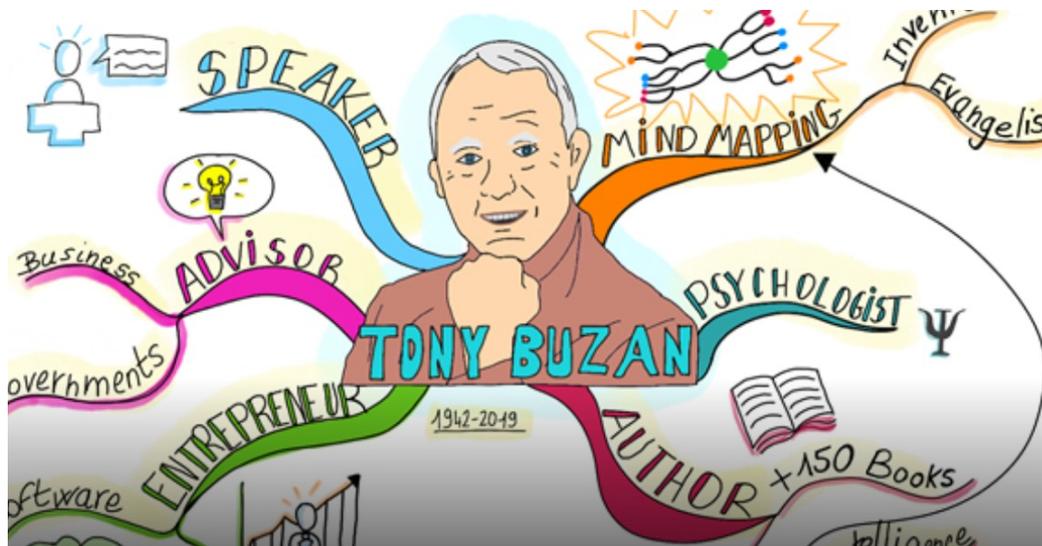

Рис. 4 Інтелект-карта “Напрями діяльності та досягнення Тоні Бьюзена” [14].

2.3 Характеристики класичних інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Розглянемо основні характеристики вигляду інтелект-карт, які віднесено до другого етапу їх трансформації на прикладі інтелект-карти про зміст §1 даних методичних рекомендацій “Коротка історія винаходу інтелект-карт” (рис. 3).

Центральний блок з назвою теми або поняття, якому присвячена інтелект-карта знаходиться, як правило, посередині. Від нього відходять стрілки до

прямокутників, які представляють окремі частини теми. Їх називають **складовими блоками 1-го порядку**. В даній інтелект-карті це блоки: “Передумови винаходу”, “Ідея створення та сутність інтелект-карт” та “Т. Бьюзен — автор і популяризатор інтелект-карт”. Зрозуміло, що в інших інтелект-картах кількість блоків першого порядку може бути як меншою за три, так і більшою у залежності від змісту теми. Від змістових блоків першого порядку відходять стрілки до менших прямокутників, які представляють собою складові кожного блоку. Це змістові **блоки 2-ого порядку**. У розглянутому прикладі інтелект-карти §1, це такі блоки: “Використання досліджень з психології педагогікою”, “Поширення програмованого і проблемного навчання”, “Асоціація з туристичними картами-схемами”, “Асоціація з нейромережами”, “Мета”, “Означення”, “Автобіографічні данні”, “Наукова спадщина” та “Громадська діяльність”.

В інших інтелект-картах від змістових блоків другого порядку можуть йти стрілки до блоків 3-ого, 4-ого порядків тощо, поки тему не буде представлено достатньою мірою відповідно до мети розробника. Початковий змістовий блок 1-ого порядку розміщується, як правило, у лівому верхньому куту інтелект-карти, а наступні блоки йдуть навколо центрального блоку — назви теми, за напрямом часової стрілки. Проте з часом блоки 1-ого порядку стали розміщати у довільному порядку. Блоки 2-го порядку розташовували також довільно навколо відповідного блоку першого порядку.

Всі блоки 1-ого порядку — різнокольорові; їхні кольори такі самі, як і кольори стрілок, які їх з'єднують з центральним блоком. Такі ж кольори, але часто меншої інтенсивності, мають блоки 2-го порядку і, відповідно, стрілки, що ведуть до них. У блоках, крім назв, корисно розмістити рисунки, схеми, символи, аббревіатури та інші позначення. Ключові слова виділяються різними шрифтами або розмірами шрифтів, часто більш насиченим кольором.

Підведемо підсумки. Класична інтелект-карта представляє собою ієрархічну, древо-видну схему, яка містить: блок з назвою теми або поняття, від якого відходять

стрілки до інших структурних елементів, що розкривають дане поняття (табл. 1). Кількість блоків кожного порядку визначається логічною структурою теми, починаючи від двох блоків.

Таблиця 1

Типова побудова класичної інтелект-карти

Складові	Зміст складової
Центральна	Назва теми, ідеї або поняття; від неї йдуть стрілки до змістових блоків 1-го порядку.
Блоки 1-го порядку	Розкривають тему, ідею або головне поняття; від них йдуть стрілки до змістових блоків 2-го порядку.
Блоки 2-го порядку	Розкривають зміст блоків 1-го порядку. Від них йдуть стрілки до блоків 3-го порядку.
Блоки 3-го порядку та ін.	Аналогічно.

СИТУАЦІЙНИЙ БЛОК

Поширення використання інтелект-карт з різними цілями та тематикою призвело до поступового відходу від їхньої класичної побудови. Так, у деяких випадках, відповідно до логічного змісту, інтелект-карта містила лише два змістові блоки 1-го порядку, тому доцільно було центральний блок розмістити зверху. Прикладом інтелект-карти такого виду є інтелект-карта “Зв’язки логопедії з іншими науками” (рис. 5). Вона містить лише два блоки 1-го порядку: “Внутрішньо-системні зв’язки” та “Міжсистемні зв’язки”. Блок “Внутрішньо-системні зв’язки” розкриваються за допомогою блоків 2-го порядку: “Педагогіка”, “Спеціальна педагогіка”, “Психологія”, “Спеціальна психологія”, “Методика навчання української мови”, “Методика навчання математики” та “Логоритміка”, а блок “Спеціальна педагогіка” — блоками 3-го порядку: “Сурдо-педагогіка”, “Тифло-педагогіка” і “Олігофрено-педагогіка”. В інших випадках, коли за логічною структурою, лише один із блоків 1-го порядку роз

кривається через значну кількість блоків 2-го порядку. У цьому випадку центральний блок корисно змістити ліворуч або праворуч.

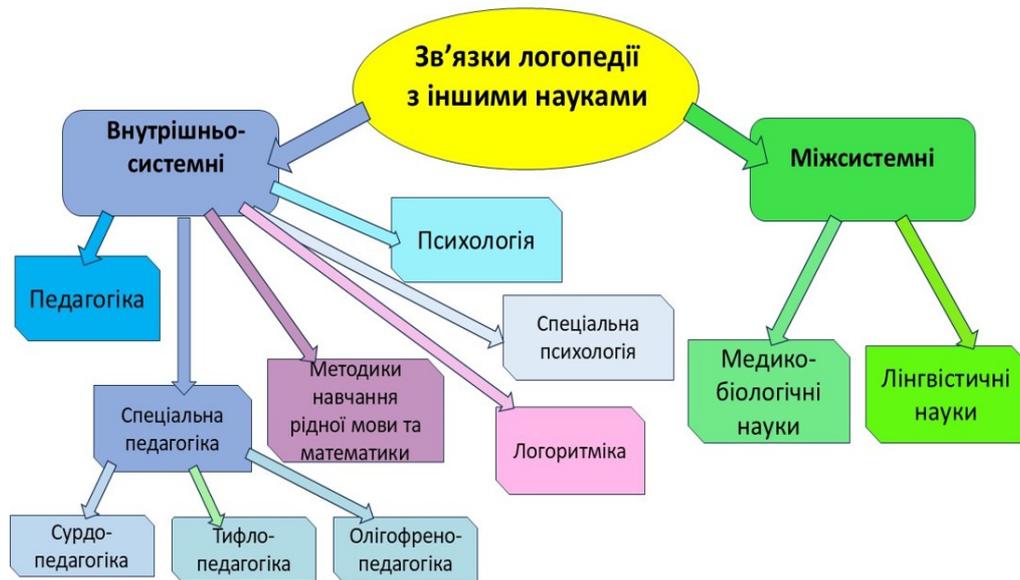

Рис. 5 Інтелект-карта “Зв’язки логопедії з іншими науками”

Прикладом інтелект-карти такого виду є інтелект-карта “Процес логопедичної роботи” (рис. 6). Вона містить лише три блоки 1-го порядку: “Обстеження та діагностика мовлення”, “Проведення корекційної роботи” та “Пропаганда логопедичних знань”. З цих блоків за допомогою блоків 2-го порядку деталізовано лише один блок “Проведення корекційної роботи”.

Деякі інтелект-карти, відповідно до логічної побудови теми, мають велику кількість блоків 1-го порядку і незначну кількість блоків наступних порядків, тому їх зручно розміщувати вздовж горизонтального блоку з назвою інтелект-карти. Інтелект-карти такого виду називають “Fishbone” (з англ. *рибна кістка*) за асоціацією з рибним хребтом.

Для представлення подій, які суттєво залежать від часу, використовують інтелект-карти виду “Графік часу”. Вони, фактично, є шкалою, на якій показано зазначені події та завдання, що мають бути виконані в певний період часу.

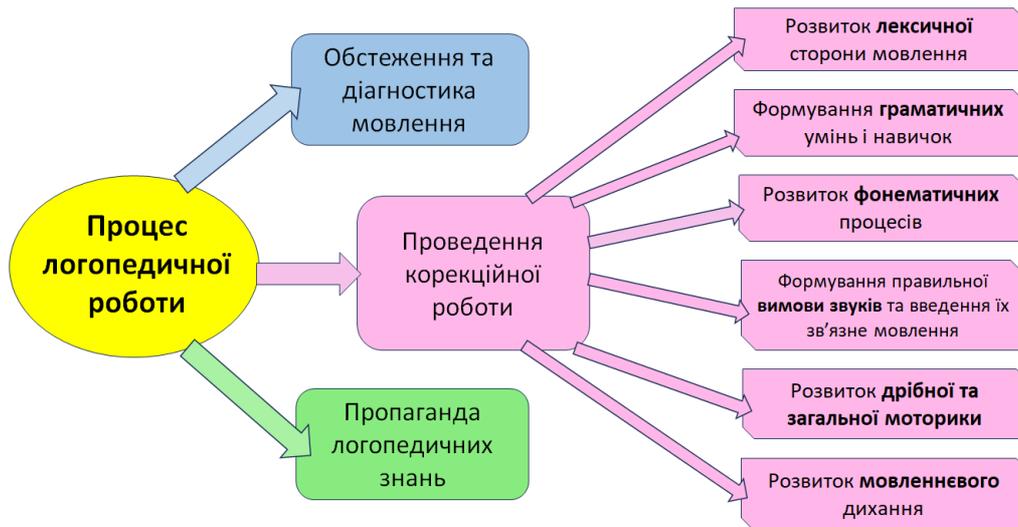

Рис. 6 Інтелект-карта “Напрями логопедичної роботи”.

2.4 Особливості вигляду інтелект-карт побудованих із використанням спеціалізованих онлайн-сервісів або програмових додатків

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Поширення НІТ дало ще більше можливостей для трансформації вигляду інтелект-карт. Для створення інтелект-карт було розроблено цифрові інструменти: онлайн-сервіси (наприклад, *Canva*, *Draw.io* та ін.) та спеціалізовані програмні додатки (такі, як *Mindomo*, *FreeMind*, *MindMeister*, *Xmind* та ін.). Вони містять шаблони різного вигляду.

До інтелект-карт, створених за допомогою цифрових засобів, окрім тексту, передбачено додавати зображення, відео та аудіофайли, нотатки, гіперпосилання тощо. Розроблену інтелект-карту можна роздрукувати або зберегти у файлах різних типів. Також є можливість поділитися картою, надіславши посилання на поштову скриньку або вставити як гіперпосилання на створену карту у мультимедійній презентації. Таким чином, передбачено можливості організації групової роботи

здобувачів освіти. Наприклад, викладач створює “скелет” інтелект-карти, а студенти, отримавши посилання на карту, доповнюють її.

Розглянемо приклади інтелект-карт, розроблених із використанням цифрових інструментів. Інтелект-карту “Природа” надруковано у підручнику для учнів 3 класу “Я досліджую світ” авторів І. Грущинської та З. Хитрої. [7] В даній інтелект-карті тему “Природа” представлено через змістові блоки 1-го порядку: “Навколишній світ”, “Явища природи”, “Об’єкти неживої природи”, “Тіла живої природи”, “Дослідження природи” та “Що дає природа людині?” (рис. 7). В свою чергу дані блоки розкривається за допомогою блоків 2-го порядку. Так, наприклад, блок “Дослідження природи” розкрито блоками 2-го порядку “Методи” та “Прилади і засоби”, а блок “Прилади і засоби” — через блоки 3-го порядку: “Лінійка”, “Компас”, “Телескоп”, “Мікроскоп” та ін.

Рис. 7 Інтелект-карта з теми “Природа” [7].

Інтелект-карта “Трансформація способів порівняння чисел у межах 100 і багатоцифрових” створена студенткою 4 курсу Ксенією Махнюк (рис. 8). Дану інтелект-карту призначено студентам спеціальності А6 “Спеціальна освіта (Логопедія)”, які вивчають вибіркочу дисципліну “Спеціальна методика навчання математики дітей з

порушеннями мовлення”. Інтелект-карту створено для ознайомлення студентів з різними способами порівняння чисел.

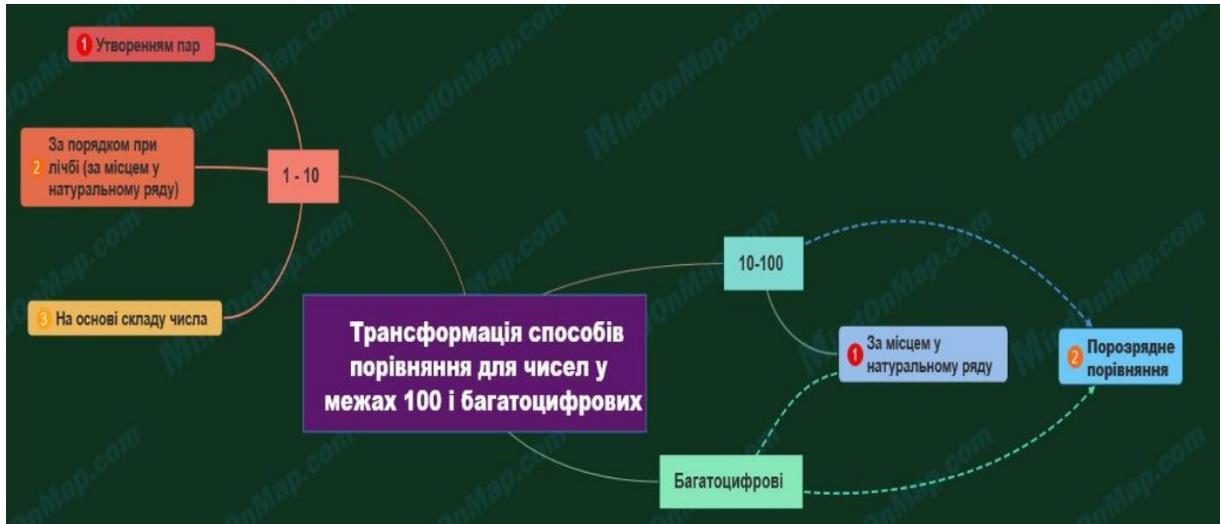

Рис. 8 Інтелект-карта “Трансформація способів порівняння чисел”

Так, в інтелект-карті представлено три блоки 1-порядку — це групи чисел: “1-10”, “11 -100” і “Багатоцифрові”. Блок чисел “1-10” розкривається трьома блоками 2-го порядку, які представляють собою способи порівняння: “Парами”, “За порядком при лічбі” та “За складом числа”. Блоки “11 -100” і “Багатоцифрові” розкриваються блоками “Порівняння за місцем у натуральному ряду чисел” та “Порозрядне порівняння”.

ПІДСУМКИ §2

Таблиця 2

Трансформація вигляду інтелект-карт

Види інтелект-карт	Способи побудови	Основні характеристики
1. Первинні інтелект-карти	Вручну із значними часовими витратами.	Однакова побудова, яка відрізняється лише кількістю блоків різних порядків. Гілки різних кольорів, над якими написано назви блоків. Багато яскравих рисунків і умовних позначень.
2. Класичні інтелект-карти	Вручну або з використанням комп'ютерного забезпечення.	Блоки представлено геометричними фігурами, в яких написано їхні назви. Замість гілок — стрілки різних кольорів. Вигляд структурно-логічних схем.
3. Інтелект-карти за шаблонами цифрових засобів	На основі спеціалізованих онлайн-сервісів або програмових додатків.	Довільний вигляд, який визначається шаблонами цифрових засобів. Автоматизація підготовки рисунків, відео і аудіофайлів, гіперпосилань.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. За яких причин відбулася трансформація вигляду інтелект-карт?
2. Скільки етапів виокремлюють у еволюції вигляду інтелект-карт? Дайте коротку характеристику кожному етапу.
3. Які особливості виділяють у вигляді перших інтелект-карт? Приведіть конкретний приклад.
4. За якими рекомендаціями Т. Бьюзена розроблялися перші інтелект-карти?
5. Які особливості характеризують вигляд інтелект-карт, віднесених до другого етапу еволюції?
6. Опишіть вигляд конкретної класичної інтелект-карти.
7. Вкажіть особливості інтелект-карт, розроблених із застосуванням сучасних цифрових засобів.

8. Які онлайн сервіси та спеціалізовані програми застосовуються для створення інтелект-карт? Приведіть приклади інтелект-карт розроблених з їх використанням.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Напишіть аналітичну записку на тему “Еволюція вигляду інтелект-карт”. В ній чітко необхідно чітко виокремити спільне і відмінності у інтелект-картах, які відносять до різних етапів трансформації.

2. Підберіть з інформаційних джерел 2-3 інтелект-карти, які за виглядом є первинними. Підготуйте коротку доповідь з презентацією підібраних інтелект-карт для демонстрації особливостей інтелект-карт цього виду.

3. Представте 3 інтелект-карти, які за виглядом має сенс віднести до класичних. Продумайте, як доцільно організувати на практичному занятті дискусію щодо обговорення їх однакових властивостей вигляду і таких, що відрізняються. Організуйте дискусію.

4. Підготуйте коротку доповідь з презентацією трьох підібраних інтелект-карт, які створено на основі використання сучасних цифрових технологій для демонстрації особливостей інтелект-карт цього виду.

5. Підберіть з інформаційних джерел три інтелект-карти різних видів за виглядом, тобто первинну, класичну і створену із застосуванням спеціалізованих програмових засобів. Порівняйте їх. Результати порівняння представте на практичному занятті у вигляді короткої доповіді з презентацією.

6. Чи маєте ви досвід щодо самостійної розробки інтелект-карт? Що такий досвід є представте свої розробки на практичному занятті. До якого виду інтелект-карт їх доцільно віднести?

§3. РІЗНОМАНІТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ

МОТИВАЦІЙНО-ПРОГНОСТИЧНИЙ БЛОК

З часів відкриття інтелект-карти набули багато застосувань: під час навчання, починаючи від початкової школи і закінчуючи другим (магістерським) рівнем здобуття освіти; при проведенні наукових досліджень різного рівня; в організації роботи фірм та підприємств; для саморозвитку і самовдосконалення людей тощо.

У даному параграфі будуть розглянуто питання:

- * Чим пояснюється таке широке застосування інтелект-карт у дуже різних сферах діяльності людини?*
- * Яким чином можна ефективно використовувати інтелект-карти для саморозвитку та у навчанні?*

3.1 Передумови широко застосування інтелект-карт

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Розглянемо передумови широко застосування інтелект-карт у різноманітній діяльності.

У сучасному світі переважна більшість видів діяльності людини пов'язана із роботою над інформацією. Інформацію необхідно усвідомити, виділити головне і другорядне, з'ясувати на скільки вона корисна, систематизувати за певними ознаками та тією чи іншою мірою запам'ятати. Наочне представлення інформації у вигляді структурно-логічних схем, чим за суттю і є інтелект-карти, будемо вважати першою передумовою їх широкого застосування.

Друга передумова пов'язана з тим, що виокремлення складових теми, поняття або проблеми і встановлення зв'язків між ними створюють сприятливі можливості для поглибленого аналізу представленої інформації. А це, у свою чергу, допомагає

генеруванню ідей щодо вирішення поставлених на основі даної інформації завдань, оптимізації вибору та подальшій реалізації цих ідей.

Вказані передумови є основами ефективного використання інтелект-карт під час аналізуванні виробничих і життєвих ситуацій, мотивації діяльності людини, плануванні нею наступних дій і прийнятті рішень, а у кінцевому рахунку, розвитку її аналітичних здібностей. Така діяльність є невід’ємною складовою організації роботи фірм та підприємств, проведення наукових досліджень, навчання на різних рівнях, і навіть, упорядкування і покращення життєзабезпечення кожної людини через її саморозвиток.

Розглянемо два приклади використання інтелект-карт у навчанні та для рекламування послуг фірми. Так, інтелект-карта з математики для учнів 5 класу на тему “Нумерація натуральних чисел” розроблена вчителем математики Ізмаїльської гімназії №9 А.О. Мельник (рис. 9). Дана інтелект-карта містить три блоки 1-го порядку: “Десяткова система”, “Розряди і класи” та “Представлення чисел у вигляді суми розрядних доданків”. Важлива особливість цієї інтелект-карти полягає у тому, що її центральний блок подано таблицею класів і розрядів натуральних чисел з відповідними прикладами.

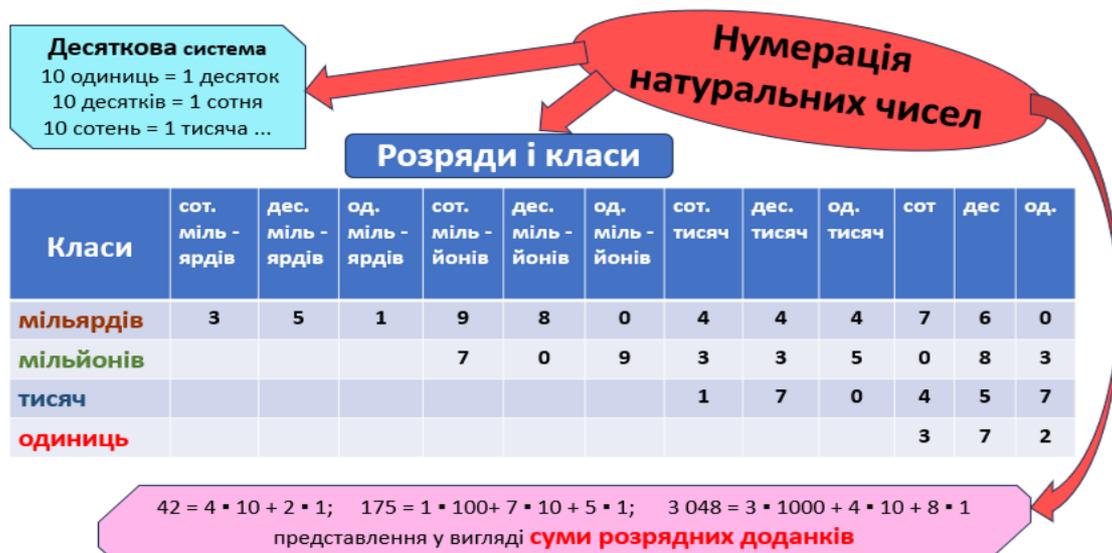

Рис. 9. Інтелект-карта “Нумерація натуральних чисел”.

Приклад 2. Інтелект-карта для ознайомлення з сутністю та рекламування напрямів діяльності стоматологічної клініки “Ортодонтічні послуги” (розробка студентки ННІ фізичної культури, спорту та спец. освіти Махнюк Ксенії).

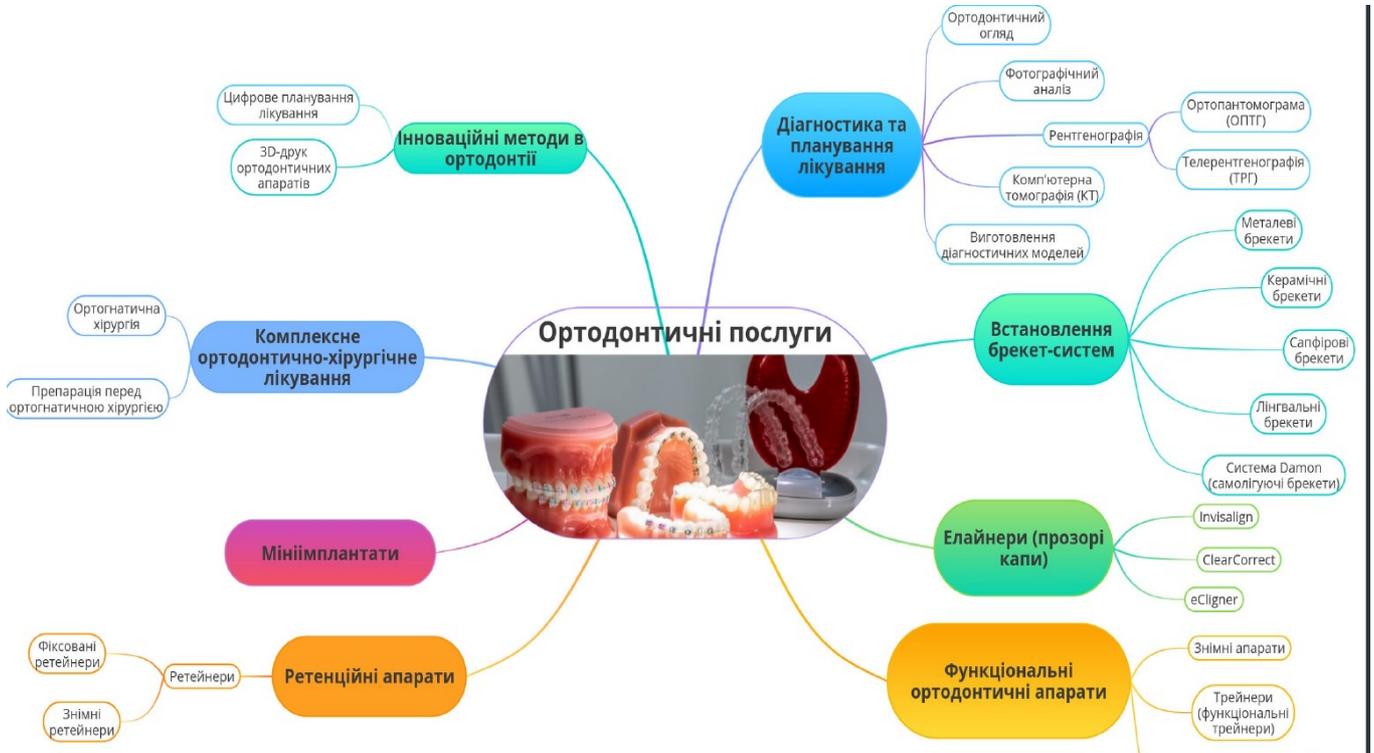

Рис. 10 Інтелект-карта “Реклама ортодонтічних послуг”

3.2 Використання інтелект-карт для самоорганізації та розвитку особистості

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Технологію “Інтелект-карти” можна використовувати плануючи робочий тиждень, опановуючи нову інформацію, готуючись до прийняття певних важливих життєвих рішень, і, навіть, при вирішенні конфліктних ситуацій. З’ясуємо, чи був правий Т. Бьюзен, коли писав: “Застосування інтелект-карт сприяє підвищенню компетентності людини, вносить у її життя більше впорядкованості”.

У дослідженнях з психології виділяють різні напрями особистого зростання людини через фізичний, інтелектуальний, емоційний, соціальний та духовний розвиток. Зрозуміло, що цей розвиток має бути забезпечений через самодисципліну та належну увагу до свого фінансового стану. Ці напрями особистого зростання представлено у цікавій схемі “Саморозвиток”, яку розробила студентка 4 курсу спеціальності А6 “Спеціальна освіта (Логопедія)” Дар’я Букіна (рис. 11).

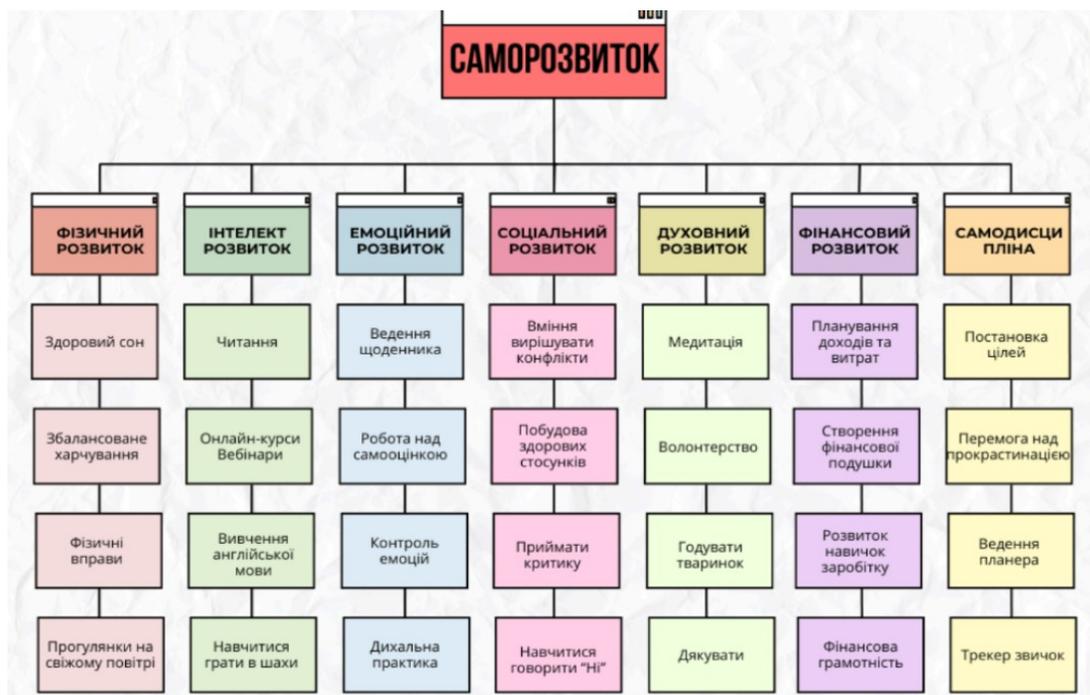

Рис. 11 Інтелект-карта “Напрями і засоби саморозвитку людини”.

В цій схемі кожний напрямок особистого зростання розкривається через конкретні дії. Так, наприклад, напрямок “Фізичний розвиток” передбачає: здоровий сон, збалансоване харчування, фізичні вправи та прогулянки на свіжому повітрі, а напрямок “Соціальний розвиток”: вміння вирішувати конфлікти, побудову здорових стосунків, прийняття критики і спроби навчитися говорити “ні”. Заслуговує на увагу представлені на схемі питання щодо фінансової сторони: планування доходів і витрат, створення “фінансової подушки”, розвиток навичок заробітку та опанування фінансовою грамотністю.

Різноманітні питання із психології особистісного розвитку подано у науково-популярній літературі. Так, значний інтерес викликає посібник “Магія ранку”. Його автор Хел Елрод стверджує, що поведінка у першу годину ранку дуже сильно впливає на успішність людини протягом всього дня. У посібнику представлено шість практик саморозвитку, які можуть допомогти людині стати більш ефективною і, відповідно, удосконалити своє життя. Зацікавившись цими питаннями студентка 4 курсу спеціальності А6 “Спеціальна освіта (Логопедія)” Дар’я Букіна розробила інтелект-карту “Магія ранку” (рис. 12).

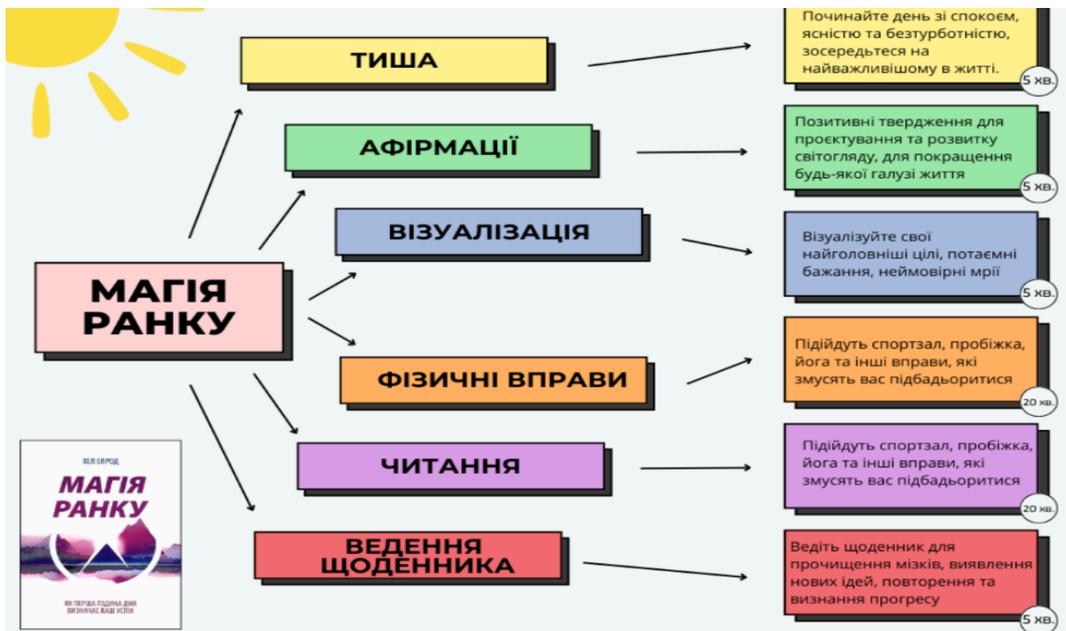

Рис. 12 Інтелект-карта “Магія ранку”.

Тема цієї інтелект-карти представлена змістовими блоками 1-го порядку: “Тиша”, “Афірмації”, “Візуалізація”, “Фізичні вправи”, “Читання” та “Ведення щоденника”, які розкриваються детальніше блоками 2-го порядку. Дана інтелект-карта є яскравим прикладом використання інтелект-карт для самоорганізації та розвитку особистості.

3.3 Особливості використання інтелект-карт у навчанні

ОСНОВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Структурування і візуалізація інформації, яку забезпечують інтелект-карти, є основою для підвищення ефективності аналізування навчального матеріалу, усвідомлення його сутності та запам'ятовування, а це дозволяє здобувачам освіти систематизувати і узагальнювати зміст навчальної діяльності; сприяє генерації ідей для розв'язування навчальних завдань; дає можливості викладачу мотивувати, прогнозувати та керувати навчанням, а здобувачам освіти оптимізувати, вдосконалювати та регулювання свою навчальну діяльність. Таким чином, інтелект-карти мають широкий спектр використання під час навчання здобувачів освіти для формування їхніх інформаційної, комунікативної і регулятивної компетентностей.

Технологія “Інтелект-карти” з успіхом використовується у навчанні здобувачів освіти як в закладах загальної та спеціальної середньої освіти, так і вищої. Відомі цікаві напрацювання щодо використання інтелект-карт спеціальних видів під час дошкільної підготовки дітей.

Особливу популярність набуло використання інтелект-карт у медичних коледжах та університетах, бо під час навчання майбутнім фахівцям треба усвідомити, систематизувати і запам'ятати величезні об'єми навчального матеріалу з анатомії, гістології, фармакології тощо, а інтелект-карти дають можливість це робити ефективно. Розроблені й цікаві методики щодо удосконалення навчання іноземним мовам з використанням інтелект-карт. Можна привести ще багато інших прикладів ефективного використання інтелект-карт у навчанні різним дисциплінам.

Студенти використовують інтелект-карти під час написання конспектів, підготовки до контрольних робіт, екзаменів; у проєктній діяльності та при написанні курсових та магістерських робіт; запам'ятовуванні списків, подій; плануванні та управлінні власним часом тощо.

Розглянемо приклади застосування інтелект-карт під час навчання різним

дисциплінам. До речі, деякі інтелект-карти, корисні під час навчання вже було представлено в даних методичних рекомендаціях, наприклад, для навчання учнів дисципліни “Я досліджую світ” (рис. 7), для навчання студентів логопедії (рис. 5, 6) та “Спеціальної методики навчання математики дітей з порушеннями мовлення” (рис. 8).

Заслуговує на увагу інтелект-карта з навчання англійської мови, яку розроблено для засвоєння лексики теми “Фрукти” (рис. 13).

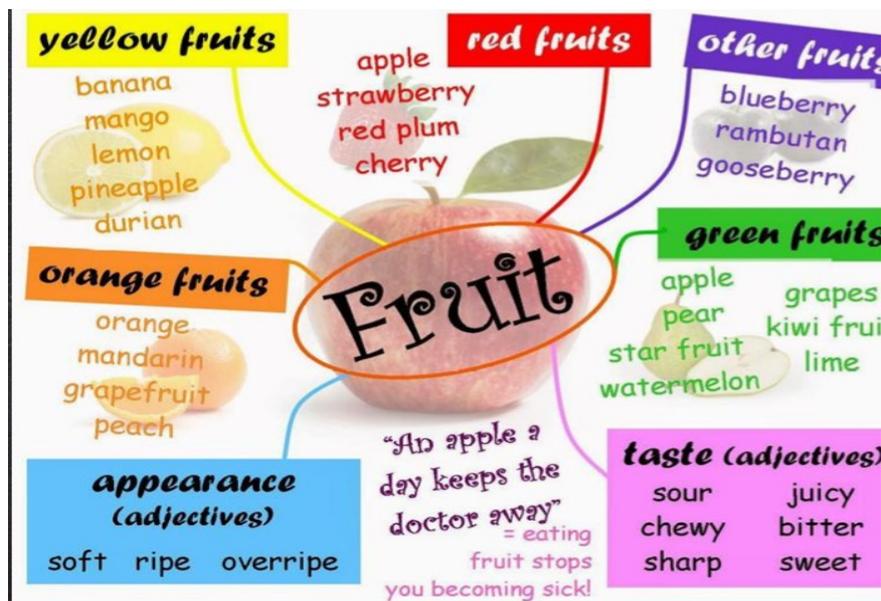

Рис. 13 Інтелект-карта “Вивчаємо назви фруктів”

В даній інтелект-карті фрукти систематизовано за кольорами, що є добрим приводом для повторення назв кольорів англійською. В ній також розглядаються й інші ознаки: форма, м’якість, соковитість тощо. Приводяться прислів’я: “їмо яблука кожного ня і лікар стане непотрібний ” та “без вживання фруктів станеш слабкий”.

Студенткою 4 курсу спеціальності А6 “Спеціальна освіта (Логопедія)” Верою Замлинською представлено іншу інтелект-карту з навчання англійської мови для засвоєння лексики теми “Емоції” (рис. 14). В ній змістові блоки 1-го порядку презентовано за допомогою яскравих малюнків, на яких подано емоції: радість,

печаль, злість та ін. Їх сутність розкривають блоки 2-го порядку (наприклад, блок “Радість” представлено блоками “Оптимізм”, “Задоволення” та ін.).

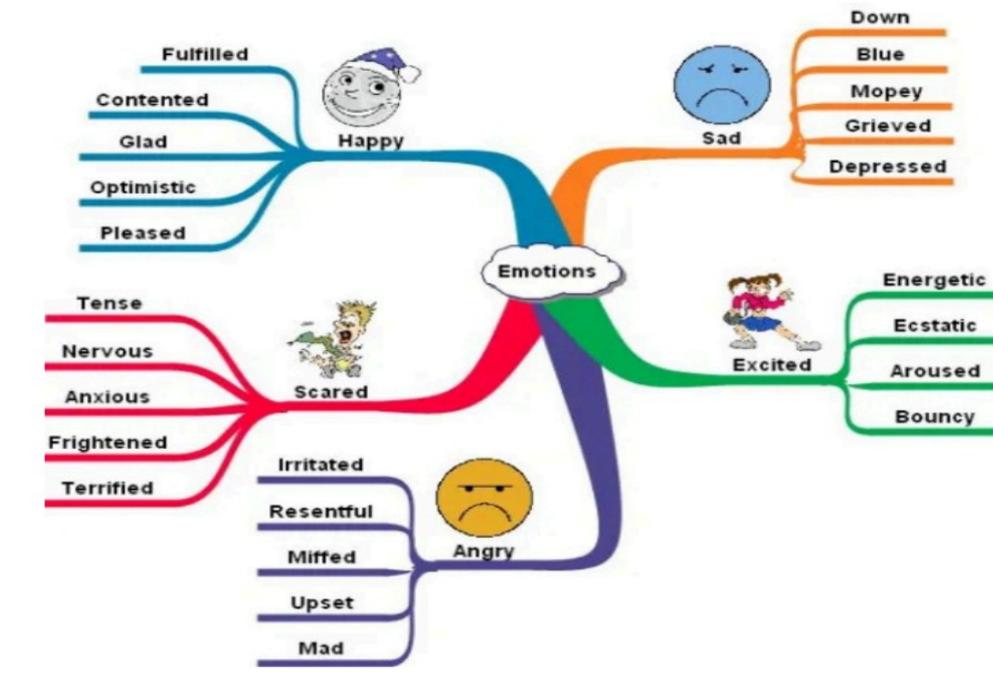

Рис. 14 Інтелект-карта “Вивчаємо назви емоцій”.

СИТУАЦІЙНИЙ БЛОК

Розглянемо приклади інтелект-карт, які використовуються у вибірковій дисципліні “Спеціальна методика навчання математики для дітей з порушеннями мовлення”.

Приклад 1. Інтелект-карта “Спеціальна методика навчання математики” презентує розділи “Загальна спеціальна методика” і “Спеціальна методика навчання окремим темам” (рис. 15). Вони складають змістові блоки 1-го порядку і розкриваються відповідними темами. Так, розділ “Загальна спеціальна методика” представлений темами: “Спеціальна методика навчання математики як наука і як навчальний предмет”, “НУШ: змістові лінії курсу математики початкової школи”, “Особливості навчання математики дітей з порушеннями та тяжкими порушеннями

мовлення” і “Методичні основи проведення уроку математики” (блоки 2-го порядку). У розділі “Спеціальна методика навчання окремим темам” виокремлено теми: “Методика дошкільної математичної підготовки”, “Методика навчання числам 1-10”, “Особливості навчання додаванню і відніманню” і “Нумерація двоцифрових чисел та її узагальнення” і “Методика навчання розв’язуванню задач”(блоки 2-го порядку).

Рис.15. Інтеллект-карта “Зміст спеціальної методики навчання математики для дітей з порушеннями мовлення”.

Представлену інтеллект-карту доцільно використовувати як своєрідну маршрутну карту щодо вивчення цієї дисципліни. Значну кількість лекцій та практичних занять корисно починати з демонстрації даної інтеллект-карти з метою встановлення етапу вивчення дисципліни, тобто короткого повторення тем, які вже опановані і з’ясування місця у розділі теми до вивчення якої приступають.

ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ТА ПІДСУМКИ §3

Рис. 16 Інтелект-карта “Зміст §3”

Головне у §3

Передумови широкого застосування інтелект-карт:

- наочне та зручне представлення інформації;
- сприятливі можливості для поглибленого аналізу інформації, які, у свою чергу, допомагають генерувати ідеї для вирішення поставлених на її основі завдань.

Інтелект-карти використовуються під час аналізу виробничих і життєвих ситуацій, мотивації і плануванні діяльності людей у роботі фірм та підприємств, проведенні наукових досліджень, навчанні та ін.

Технологію “Інтелект-карти” доцільно використовувати плануючи робочий тиждень, опановуючи нову інформацію, готуючись до прийняття певних важливих життєвих рішень, і, навіть, при вирішенні конфліктних ситуацій.

Інтелект-карти мають **широкий спектр використання** під час навчання здобувачів освіти для формування їхніх інформаційної, комунікативної і регулятивної компетентностей.

Інтелект-карти з успіхом використовується у навчанні здобувачів освіти як в **закладах загальної та спеціальної середньої освіти, так і вищої**. Відомі цікаві напрацювання щодо використання інтелект-карт спеціальних видів під час дошкільної підготовки дітей.

Студенти використовують інтелект-карти під час написання конспектів, підготовки до контрольних робіт, екзаменів; у проєктній діяльності та при написанні курсових та магістерських робіт; запам'ятовуванні списків, подій; плануванні та управлінні власним часом тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Назвіть передумови широкого використання інтелект-карт.
2. В яких сферах людської діяльності широко використовуються інтелект-карти? Приведіть кілька прикладів.
3. Яким чином можна ефективно використовувати інтелект-карти для саморозвитку? Приведіть конкретний приклад.
4. (Дискусійне питання). Чи можна назвати схему “Саморозвиток”, представлену на рис. 10, інтелект-картою?
5. З якою метою використовують інтелект-карти у навчанні?
6. Чи справедливе твердження: інтелект-карти доцільно використовувати на всіх рівнях навчання у будь-яких закладах освіти? Обґрунтуйте його. Приведіть приклади використання інтелект-карт у освітніх закладах різних рівнів.
7. Під час навчання яким дисциплінам корисні інтелект-карти? Приведіть приклади.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Напишіть аналітичну записку на тему “Обґрунтування широкого застосування інтелект-карт у різних сферах людської діяльності” з використання підсумкової інтелект-карти до §3 (рис. 20). Будьте готові до участі у конкурсі на кращу аналітичну записку за даною темою.

2. Прочитайте числа: 1 005; 10 005; 100 050; 1 000 005; 1 000 500; 150 000 000; 1 500 000 000. Якщо утруднюєтесь, то скористайтесь інформацією з інтелект-карти “Нумерація натуральних чисел” (рис. 9).

3. Опишіть інтелект-карту “Онтодонтичні послуги” (рис. 10), яка використовується для реклами діяльності стоматологічної клініки.

4. Яке враження справила на вас інтелект-карта “Магія ранку” (рис. 13)? Чи плануєте її використовувати?

5. Виділіть особливості інтелект-карти “Фрукти” (рис. 13), призначеної для засвоєння цієї теми англійською. Чи маєте ви особистий досвід щодо використання інтелект-карт під час навчання іноземної мови? Якщо такий досвід є, то коротко опишіть його.

6. Опишіть інтелект-карту “Емоції” (рис. 14), яка використовується під час навчання англійської мови. Виокремте її позитивні та негативні сторони.

7. Пригадайте, які інтелект-карти використовувалися під час вивчення дисципліни “Спеціальна методика навчання математики для дітей з порушеннями мовлення”? Приведіть приклади інтелект-карт, які вам запам’яталися. З якою метою ці інтелект-карти було використано?

8. Опишіть свої особисті враження і досвід щодо використання інтелект-карт під час вивчення дисципліни “Спеціальна методика навчання математики для дітей з порушеннями мовлення”. Підготуйте коротку доповідь і виступіть з нею на практичному занятті.

9. Підготуйте коротку доповідь (на 5-7 хв.) з презентацією щодо використання інтелект-карт у різних сферах діяльності людини за варіантами (табл. 3). Для цього знайдіть в інтернеті інтелект-карту, найбільш вдалу, на ваш розсуд, яка відповідає темі варіанту. Підготуйте доповідь з презентацією і представте її на практичному занятті.

Зауваження: якщо знайдено цікаву інтелект-карту, в якій представлено іншу тему, то за домовленістю з викладачем, можна змінити тему доповіді.

Таблиця 3.

Тематика завдань із застосування інтелект-карт у різних сферах діяльності людини

Варіант	Тема
1	Використання інтелект-карти під час розробки конспекту лекції.
2	Використання інтелект-карти при виконанні навчально-дослідного завдання.
3	Використання інтелект-карти для написання тез доповіді на студентську конференцію.
4	Інтелект-карта планування свого робочого тижня.
5	Інтелект-карта для саморозвитку і самовдосконалення.
6	Інтелект-карти у навчанні студентів майбутніх медиків.
7	Інтелект-карти у навчанні студентів майбутніх фармацевтів.
8	Інтелект-карти у навчанні іноземним мовам.
9	Інтелект-карти у навчанні української мови.
10	Інтелект-карти у навчанні педагогіки в ЗВО.
11	Інтелект-карти у навчанні психології в ЗВО.
12	Інтелект-карти у навчанні читання у початковій школі.
13	Інтелект-карти у навчанні математики у початковій школі.
14	Інтелект-карти у навчанні природознавства у початковій школі.
15	Інтелект-карти у навчанні української літератури в основній школі.
16	Інтелект-карти у навчанні географії в основній школі.

17	Інтелект-карти у навчанні біології в основній школі.
18	Інтелект-карти у навчанні історії в основній школі.
19	Інтелект-карти у навчанні англійської мови в основній школі.
20	Інтелект-карти у навчанні алгебри в основній школі.
21	Інтелект-карти у навчанні геометрії в основній школі.
22	Інтелект-карти у навчанні алгебри і початків аналізу в основній школі.
23	Інтелект-карти у навчанні геометрії в основній школі.
24	Інтелект-карта роботи над навчальним проєктом у профільній школі.
25	Інтелект-карта організації роботи наукового відділу.
26	Інтелект-карта організації роботи логопедичного кабінету.
27	Інтелект-карта улюблених туристичних місць Одеси.
28	Інтелект-карта організації роботи логопеда у школі.
29	Інтелект-карти у організації роботи сервісу таксі.
30	Інтелект-карти у організації роботи агрофірми.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Бьюзен Т. Мапа думок : Докладний посібник із вивчення і застосування найпопулярнішого інструмента мислення у світі. Львів : Видавництво Старого Лева, 224 с. URL : <https://www.yakaboo.ua/ua/mapa-dumok-2260861.html>
2. Інтелект-карти як інструмент ефективною роботи з інформацією. Посібник для педагогів та учнів. Укладач Найдьонова А.В. URL : <https://ru.calameo.com/read/004373434dec4e2bf2b83>
3. Сталий інноваційний розвиток: Створення інтелект-карти : навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Караєва Н.В. Київ, 2021. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/41679/1/Intelekt-karty.pdf>

Допоміжна

1. Buzan T. Mind map mastery: The complete guide to learning and using the most powerful thinking tool in the universe. Jaico Publishing House. 2024. URL : /scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Buzan+T.+Mind+map+master%3A+The+complete+guide+to+learning+and+using+the+yomost+powerful+thinking+tool+in+the+universe.&btnG%20:=

2. Ivanova, S., Dimitrov, L., Ivanov, V., Urum, G., & Olefir, O. (2023, May). Mind Maps for Key Points of a Reverse Engineering Project. In *International Conference “New Technologies, Development and Applications”* (pp. 170-181). Cham: Springer Nature Switzerland.

3. Ivanova, S., Dimitrov, L., Ivanov, V. & Volkova M. (2025, September). The ability of artificial intelligence to create mind maps with the effect of insight. In Grabchenko’s International Conference on Advanced Manufacturing Processes (pp. 13-25). Cham: Springer Nature Switzerland. URL : https://doi.org/10.1007/978-3-031-95194-7_9

4. Іванова С. В., Панасюк Т. М. Вибіркова дисципліна “Технологія “Інтелект-карти” у навчанні математики: особливості змісту. / “Актуальні проблеми теорії і методики навчання математики”: збірник тез доповідей VI Міжнародної наукової конференції, 6 – 7 жовтня 2023 р. Київ, Україна. С. 58 - 62. <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16606>

5. Іванова С. В., Килівник В. В. Перспективні напрями застосування технології Mand Maps у методичній підготовки майбутніх вчителів, з урахуванням дотримання наступності. *Наступність у навчанні математики в умовах реформи загальної середньої освіти: реалії та перспективи* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 – 28 грудня 2022 р. Х. : Вид-во «Ранок», 2022. С. 79 — 83.

6. Інтелект-карта: мистецтво мислити ширше. Нова освіта. URL : <https://osvitanova.com.ua/posts/1232-intelekt-karta-mystetstvo-myslyty-shyrshe>

7. Грушинська І., Хитра З. Я досліджую світ : ідручник для 3 класу. URL : <https://pidruchnyk.com.ua/1505-ya-doslidzhuyu-svit-3-klas-gruschynska.html>
8. Огляд 17 безкоштовних програм для створення інтелект-карт. URL : <http://slaidik.com.ua/oglyad-17-bezkoshtovnih-program-dlya-stvorennya-intelekt-kart>.
9. Сарієнко В. В. Структурування знань як необхідна умова навчання учнів творчій пізнавальній діяльності. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія: Проблеми педагогіки і методики, 150-157. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2082/28.pdfsequence=1&isAllowed=y>
10. Seckman, C., & Van de Castle, B. (2021). Understanding digital health technologies using mind maps. *Journal of Nursing Scholarship*, 53(1), 7-15.
11. Сліпович Н .М. Методичний матеріал. Використання інтелект-карт в навчальній діяльності. URL : <https://vseosvita.ua/library/metodicnij-material-vikoristanna-intelekt-kart-v-navcalnij-dialnosti-479475.html>
12. Терещенко Н. В. Інтелект-карти — сучасні інноваційні технології навчання в системі освіти. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/197224603.pdf>
13. Top 5 Best Free Mind Map Tools. URL: https://medium.com/@Lynia_Li/top-5-bestfree-mind-map-tools-4ae5e28ff441.
14. Що таке інтелект-карти та як їх ефективно використовувати вчителю URL : <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/37694>

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Міністерство освіти і науки України: URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського: URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>

Освітні сайти:

Наукова електронна бібліотека: URL : <http://elibrary.ru/defaultx.asp>

Освітній портал “Освіта.UA”: URL : <http://osvita.ua>

“Освітній портал” - все про освіту України: URL : <http://www.osvita.org.ua>

Українська педагогіка: URL : <http://ukped.com>

Портал освітян України «Педрада»: URL : <http://pedrada.com.ua>

